साक्षिभ्यो देयद्रव्यमदर्शयित्वैव अधमर्णेन मया एतावती वृद्धिरियन्मूलमित्येवमङ्गीकारणेन देयमृणं परिवर्त्तयेत् सवृद्धिकत्वेनाधिकतया अन्यथाभावमापादयेत् तदेव पत्रे साक्षिमल्लेख्यम् एतच्च यावतीं वृद्धिं तदा दातुं शक्नोति तावतीं दत्त्वा लेख्यं कार्यं तथाकृते सति द्विगुणातिक्रमेण वृद्धिर्भवतीत्यर्थः तथाकृते च वृद्धेरपि वृद्धिः तस्य सवृद्धिकस्य मूलस्थानीयत्वात् यथाह वृह० "पूर्णावधौ शान्तलाभमृणमुद्ग्राहयेद्धनी। कारयेद्वा ऋणी लेख्यं चक्रवृद्धिव्यवस्थया। द्विगुणस्योपरि यथा चक्रवृद्धिः प्रगृह्यते। भोगलाभस्तथा तत्र मूलं स्यात् सोदयमृणम्" ऋणग्रहणोपायाश्च मिता० उक्ताः उपायशब्दे च १३५५पृ० विस्तरेण दर्शिताः। अवधिमध्ये सवृद्धिकसर्वर्णदानासम्भवे क्रमेण दाने सलेख्यप्रयोगे लेख्यपृष्ठे लिखित्वैव दानप्रकारमाह याज्ञ०। "लेख्यस्य पृष्ठेऽभिलिखेद्दत्त्वादत्त्वर्णिको धनम्। धनी वोपगतं दद्यात् स्वहस्तपरिचिह्नितम्" उपगतशब्दे १२०१पृ० व्याख्यातम्। विष्णुः "असमग्रदाने लेख्यासन्निधाने चोत्तमर्णः स्वलिखितं दद्यात्"(रसिद) प्रवेशपत्रादाने विशेषमाह नारदः। "गृहीत्वोपगतं दद्यादृणिकायोदयं धनी। अददद्याच्यमानश्च शेषहानिमवाप्नुयात्" "उदयं प्राप्तम्। सर्वर्णदाने तु ऋणलेख्यच्छेदनमाह "दत्त्वर्णं पाटयेल्लेख्यं शुद्ध्यै वान्यत्तु कारयेत्। साक्षिमच्च भवेद्यद्वा तद्दातव्यं ससाक्षिकम्" या०।

तत्राशक्तौ विशेषमाह कात्या० "धनदानासहं बुद्ध्वा स्वाधीनं कर्म कारयेत्। अशक्तौ बन्धनागारे प्रवेश्यो ब्राह्मणादृते"। अशुभकर्मकारणं बन्धनागारप्रवेशनञ्च राजावेदनपूर्वकमेव कार्य्यमन्यथा दण्डमाह कात्या०। "यदि ह्यादावनादिष्टमशुभं कर्म कारयेत्। प्राप्नुयात् साहसं पूर्वमृणान्मुच्येत चर्णिकः" अनादिष्टम् राज्ञाऽनिवेदितम्। ऋणदातृपुत्रं विशेषयति कात्या० "ऋणं तु दापयेत् पुत्रम् यदि स्यान्निरुपद्रवः। द्रविणार्हश्च धुर्यश्च नान्यथा दापयेत् सुतम्। व्यसनाभिप्लुते पुत्रे बाले वा यत् प्रदृश्यते। द्रव्यहृद्दापयेत्तं तु तस्याभावे पुरन्ध्रिहृत्" कुटुम्बार्थे कृतर्णे विशेषमाह वृह० "पितृव्यभ्रातृपुत्रस्त्रीदासशिष्यानुजीविभिः। यत् गृहीतं कुटुम्बार्थे तद्गृही दातुमर्हति"। नारदः "शिष्यान्तेवासिदासस्त्रीप्रैष्यकृत्यकरैश्च यत्। कुटुम्बहेतोर्यत् क्षिप्तं दातव्यं तत् कुटुम्बिना" शिष्यः वेदशिष्यः अन्तेवासी शिल्पशिष्यः।

"कुटुम्बार्थमृणं दर्शयति" कात्या० "कुटुम्बार्थमशक्ते तु गृहीतं व्याधिते तथा। उपप्लवनिमित्तं च विद्यादापत्कृतन्तु तत्। कन्यावैवाहिके चैव प्रेतकार्य्येषु यत् कृतम्। एतत् सर्वं प्रदातव्यं कुटुम्बेन कृतं प्रभोः"। पुत्रकृते विशेषमाह नार० "पितुरेव नियोगाद्वा कुटुम्बभरणाय वा। कृतं वा यदृणं कृच्छ्रे दद्यात् पुत्रस्य तत्पिता"। स्त्रियाः पतिकृतर्णदाने विशेषमाह कात्या० "भर्त्तुकामेन या भर्त्त्रा उक्ता देयमृणं त्वया। प्रतिपन्ना च सा दाप्या धनं यद्याश्रितं स्त्रियाम्"। नार० "दद्यादपुत्रा विधवा नियुक्ता या मुमूर्षुणा। या वा तद्रिक्थमादद्यात् यतोरिक्थमृणं ततः"। मातुर्निर्धनत्वेऽपि तत्कृतर्णं पुत्रेण देयमाह" नारदः "पुत्रिणी तु समुत्सृज्य पुत्रं स्त्री यान्यमाश्रयेत्। तस्या ऋणं हरेत् सर्वं निःस्वाया पुत्रएव तु"। सधनत्वे तावद्वोढैव दद्यात्" यथाह कात्या० "बालपुत्राधिकार्था स्यात् भर्त्तारं यान्यमाश्रिता। आश्रितस्तमृणं दद्यात् बालपुत्राविधिः स्मृतः"। अविभक्तर्णे विशेषमाह विष्णुः अविभक्तैः कृतमृणं यस्तिष्ठति स दद्यात्"। नारदः "पितृव्येणाविभक्तेन भ्रात्रा वा यदृणं कृतम्। मात्रा वा यत् कुटुम्बार्थे दद्युस्तत् सर्वं ऋणिनः" अविभक्तकाले कुटुम्बार्थे कृतमृणं विभक्तैरपि देयमाह मनुः। "ग्रहीता यदि नष्टः स्यात् कुटुम्बार्थे कृतोव्ययः। दातव्यं बान्धवैस्तत् स्यात् प्रविभक्तैरपि स्वतः"। कामकृतर्णमाह कात्या०। "लिखितं मुक्तकं वापि देयं यत्तु प्रतिश्रुतम्। परपूर्वस्त्रियै तत्तु विद्यात् कामकृतं नृणाम्" मुक्तकं लेखरहितम्। अनेकधनिसमवाये विशेषमाह कात्या०। "नानर्णसमवाये तु यद्यत् पूर्वकृतं भवेत्। तत्तदेवाग्रतो देयं राज्ञः स्याच्छ्रोत्रियात् परम्। एकाहे लिखितं यत्र तत्र कुर्यादृणं समम्। ग्रहणं रक्षणं लाभमन्यथा तु यथाक्रमम्"। भिन्नदिवसे कृतं श्रोत्रियपूर्वकं देयम्। एकदिनकृतननर्णसमवाये युगपद्देयम् धनाल्पत्वबहुत्वयोस्तु तदनुसारेण भागं परिकल्प्य देयमित्यर्थः। अत्र विशेषमाह कात्या "यस्य द्रव्येण यत्पण्यं साधितं यो विभायेत्। तद्द्रव्यमृणिकेनैव दातव्यं तस्य नान्यथा" यदुत्तमर्णात् द्रव्यं गृहीत्वा वाणिज्यादिकं करोति तस्मात् लब्धधनं तस्मै एव देयं तत्सत्त्वे नान्यस्मै इत्यर्थः। पैतामहपित्रर्णयोरग्रे देयतामाह वृह० "पित्र्यं पूर्वमृणं देयं पश्चादात्मीयमेव च। तयोः पैतामहं पूर्वं देयमेवमृणं